

УДК 378:376-056.26-051]165.742
DOI: 10.24144/2524-0609.2023.52.60-63

Кіндрачук Надія Мирославівна
доктор історичних наук, доцент
професор кафедри професійної освіти та інноваційних технологій
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна
nadia_kindrachuk@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-7505-0668>

ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. Актуальність дослідження проблеми виховання гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі їх професійної підготовки не підлягає сумніву, адже студентська молодь, як інтелектуальна сила Української держави, повинна стати провідником ідей толерантності, активним натхненником її втілення в освітньому просторі, гарантуючи цим самим подальший прогресивний розвиток суспільства в цілому. Мета статті – висвітлити значення виховання гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі їх фахової підготовки для роботи в інклюзивному освітньому середовищі; узагальнити зміст поняття «толерантність» та «гуманність», подати їх сутнісні характеристики як педагогічного і психологічного явища; розкрити роль гуманістичної педагогічної позиції для розвитку позитивних загальнолюдських якостей майбутніх логопедів. В дослідженні застосовано аналітико-логічний, системний наукові методи, а також метод аналізу, пояснення, синтезу, що дало змогу визначити змістове наповнення гуманістичних цінностей майбутнього логопеда тощо З'ясовано, що гуманістична педагогічна позиція логопеда постає як система позитивного та конструктивного відношення до професійної діяльності, що свідчить про здатність фахівця орієнтуватися на кожну окрему дитину, як на найвищу цінність, сприяти реалізації її права на самовираження та саморозвиток. Неабияке значення у вихованні гуманістичної позиції відводиться освітнім закладам, які повинні спрямовувати навчально-виховний процес в такому руслі, щоб студенти, майбутні логопеди стали взірцем толерантного поведінки, оскільки толерантний педагог зможе побудувати толерантні стосунки із дітьми, зокрема працюючи в інклюзивному освітньому просторі.

Ключові слова: гуманістична позиція, гуманістичні цінності, логопед, інклюзія, фахова підготовка.

Вступ. Сучасний стан розвитку суспільства вимагає від особистості високого рівня її загальної культури, моральних цінностей і порозуміння між людьми. В умовах сьогодення зростає роль логопеда як безпосереднього учасника гуманістичного середовища в інклюзивному освітньому просторі, в якому він активно взаємодіє із дитиною з особливими потребами. Тому зміст підготовки майбутніх логопедів має базуватися на принципах гуманістичної парадигми, в якій центральною та пріоритетною постає проблема виховання толерантності.

Оскільки серед якостей особистості майбутнього логопеда першочергового значення набуває гуманістична педагогічна позиція, то перед закладами вищої освіти, що здійснюють підготовку логопедів, стоїть завдання виховання особистості, яка здатна до компромісу, консенсусу, порозуміння, емоційної контактності, налагодження конструктивної взаємодії зі всіма учасниками педагогічного процесу, зокрема з батьками та колегами тощо.

Актуальність дослідження. Студентська молодь, як інтелектуальна сила Української держави, повинна стати провідником ідей толерантності, активним натхненником її втілення в освітньому просторі, гарантуючи цим самим подальший прогресивний розвиток суспільства в цілому. Виходячи із вищесказаного, актуальність дослідження проблеми виховання гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі їх професійної підготовки не підлягає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовний аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує, що питанню виховання толерантності у молоді присвячено низку праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Так, теоретичну основу вивчення дослідниками проблеми педагогічної толерантності склали такі аспекти, як гуманістичне

виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності – Т. Поніманська та І. Дичківська [2]; педагогічна толерантність як характеристика професійної діяльності вихователя – Г. Косарева [3]; формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти – О. Мартинчук [4]; гуманістична педагогічна позиція майбутніх логопедів як ціннісно-сміслова основа професійної діяльності логопедів; виокремлення чинників, що впливають на формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів – Н. Федорова [5; 6]; робота з дітьми дошкільного віку з особливими потребами на ґрунті гуманістичної ідеї толерантності – Г. Косарева [7] та Т. Павлюк [8] і ін.

Предметом дослідження зарубіжних вчених стали – особливості застосування персонорієнтованого підходу в педагогіці – Т. Меррі [9]; характеристика толерантності як морального ідеалу – П. Ніколсон [10] тощо. Однак, в науковій літературі досліджувана тема досі залишається недостатньо вивченою. Це дає нам можливість продовжити роботу у цьому перспективному напрямку.

Мета статті. Таким чином, у центрі уваги даної статті – вивчення проблеми гуманістичного виховання майбутніх логопедів, характеристика чинників, що впливають на формування їх гуманістичної педагогічної позиції та огляд методологічних підходів дотримання засад толерантності серед студентського загалу у процесі їх професійної підготовки для роботи в інклюзивному середовищі.

У статті застосовані **методи дослідження:** системний, теоретичний аналіз наукової літератури, а також методи пояснення, синтезу, що дало змогу визначити змістове наповнення гуманістичних цінностей майбутнього логопеда тощо.

Виклад основного матеріалу. Поняття «толе-

рантності» та «гуманність» досить міцно увійшли у вітчизняний педагогічний лексикон, а формування гуманістичної педагогічної позиції є одним із найважливіших завдань гуманізації української освіти в цілому.

Важливу роль у вихованні гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі їх професійної підготовки відіграють заклади вищої освіти, зокрема педагогічні. Навчально-виховний процес вищів повинен бути спрямований на те, щоб студенти стали взірцем толерантної поведінки, адже тільки толерантна особистість зможе побудувати толерантні стосунки з усіма учасниками інклюзивного освітнього середовища, а головне – із дітьми з психофізичними та мовленнєвими порушеннями.

Спеціальна освіта має пряме відношення до таких визначних психолого-світоглядних категорій, як толерантність і менталітет. Тому стратегія подальшого розвитку закладів освіти XXI ст. має ґрунтуватися на принципах ненасилля, поваги до вільної особистості дитини, а сам корекційний педагог – повинен стати носієм зазначених принципів і своєю практичною діяльністю зобов'язаний забезпечувати втілення в реальність основних ідей толерантності. Від успішності та результативності виховання і навчання молодого покоління українців, від їх моральних, етичних, інтелектуальних та духовних цінностей залежить майбутнє України.

Отже, вища школа являється тим соціальним інститутом, в межах якого формується толерантна свідомість студентів-логопедів. На систему спеціальної освіти і корекційних педагогів покладається велике завдання із побудови якісно нових відносин в суспільстві.

Проте, цілком зрозуміло, що самостійно спеціальна освіта вирішити ці завдання не в змозі. Перш за все тому, що являється тільки однією із сфер життя держави, проте вона спроможна викликати інтерес останньої до проблем виховання гуманістичної позиції, як локально, так і на державному рівні. Спеціальна освіта, інклюзія, як невід'ємна частина освітнього простору має виконувати роль ініціатора розробки таких гуманних норм права, постанов, законів, політичних рішень в цілому, які б в кінцевому результаті гарантувати побудову толерантних взаємовідносин на індивідуальному та суспільному рівнях. Історичний досвід попередніх років свідчить про специфічні складності становлення, удосконалення та розвитку інклюзивного освітнього середовища, однак вирішення назрілих питань є доволі необхідним.

Одним із значущих кроків на шляху формування толерантної, духовної взаємодії суб'єктів спеціальної освіти є діяльність, спрямована на впровадження на всіх етапах навчання, фахового зростання і розвитку логопеда прогресивних, передових національних освітніх доктрин, різноманітних педагогічних концепцій, що ґрутуються на останніх досягненнях науки, міжнародному інноваційному досвіді в галузі спеціальної освіти.

Варто підкреслити, що якість виховання гуманістичної педагогічної позиції викристалізовується через низку факторів, а саме – зміст спеціальної освіти, різноманітність форм організації навчання, систему виховної роботи, викладання різних навчальних предметів, аналіз та вивчення спеціальної літератури, організацію дисциплінарних та психолого-педагогічних досліджень, зорієнтованих на підвищення якості теоретичного та практичного аспектів спеціальної освіти.

Не малу роль в окресленому процесі відіграє застосування різних груп методів, серед яких виді-

ляємо наступні:

- методи формування свідомості особистості, що спрямовані на формування толерантної свідомості студентів: світогляду, знань, переконань, понять, толерантного мислення (підготовка повідомлень з тематики про проблеми толерантності, індивідуальна й групова бесіда, особистий приклад та ін.);

- методи організації діяльності, які спрямовані на здобуття позитивного досвіду толерантної поведінки (індивідуальні, групові, колективні форми вправ та ін.);

- методи стимулювання поведінки, які в кінцевому результаті передбачають прояви толерантного поводження студентів (заохочення похвала, вдячність та ін.);

- методи критики інтолерантності (осуд дій і вчинків, що суперечать нормам толерантної поведінки та породжують ворожнечу, конфлікти, зневагу та ін.);

- методи соціально-педагогічного розвитку, які мають комплексний вплив на всестороннє зміцнення гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів, а саме їх свідомості та почуттів (соціально-психологічні тренінги з питань виховання толерантності, імітаційні ігри, спілкування в діалозі та ін.) [1, с.11].

До основних методологічних підходів дотримання засад толерантності майбутніх логопедів в контексті їхнього професійного спілкування також можемо віднести і:

- системний підхід, який передбачає необхідність застосування широкого спектру складових цілісної системи розвитку толерантної поведінки майбутніх логопедів;

- середовищний підхід, що розглядає опосередковане управління процесами розвитку та формування особистості через освітнє середовище [7, с.144].

- діяльнісний підхід, за яким толерантність постає як риса особистості, яка формується під час професійної діяльності і взаємодії із іншими людьми;

- комунікативно-діалогічний підхід, за яким джерелом формування толерантності є розвиток комунікативних якостей майбутніх логопедів;

- гуманістичний підхід, який спрямований на гуманне ставлення логопеда до дітей із психофізичними та мовленнєвими порушеннями, зокрема їхніх інтересів, потреб, прийняття їх такими, якими вони є; вирішення конфліктів без використання відкритих, або ж прихованих форм примушування;

- особистісно-орієнтований підхід, який формує підґрунтя для «виховання цілісної особистості, що поважає власну та чужу гідність, права інших людей» [7, с. 143];

- аксіологічний підхід, який зорієнтований на повагу до загальнолюдських цінностей, використання педагогічних ресурсів для розвитку особистості;

- культурологічний підхід, що допомагає майбутнім логопедам оволодіти культурою власного народу, як пріоритетною умовою процесу інтеграції в інші культури; формує позитивне ставлення до можливих культурних, ментальних розбіжностей.

Проте важливо зазначити, що виховання гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі їх професійної підготовки для роботи в інклюзивному освітньому середовищі, на наш погляд, є дієвим лише тоді, коли здійснюється поетапно та на постійній основі.

Висновки. Таким чином, толерантне ставлення до дитини з особливими освітніми потребами, розуміння її унікальності, індивідуальності, важливості та пріоритетності для розвитку суспільства є ключовим

компонентом виховання гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів у процесі їх професійної підготовки й подальшого професійного зростання. Цілковите прийняття дитини із особливостями психофізичного розвитку такою, якою вона є, це – необхідна складова успішної роботи будь-якого логопеда. Викоринити негативні тенденції щодо ізоляції дитини з особливими потребами від соціуму та здорових однолітків можна лише позбувшись щонайменших проявів інтолерантності, яка характеризується відсутністю таких якостей, як милосердя, доброзичливість, емпатійність, терпимість тощо.

Отже, гуманістична педагогічна позиція розглядається як базова особистісна цінність майбутнього логопеда, вияв його відповідального й усвідомленого фахового вибору, власної активної позиції в напрямку побудови гуманних, толерантних стосунків в інклюзивному освітньому просторі.

Пошуки вчених не припиняються, а через етапне реформування вітчизняної освіти та науки поглиблюються і розширюються у відповідності до ви-

мог сучасного розвитку культури українського і світового суспільства; появи провідних напрямків наукових досліджень про людину як окрему особистість; врахування та запозичення міжнародного досвіду надання корекційної логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення та провідних результатів праці в інклюзивному освітньому просторі в цілому.

Опираючись на наявні здобутки у вивченні порушень мовлення, проаналізувавши теоретичні і практичні досягнення в галузі спеціальної освіти, варто окреслити наступні вектори подальших наукових досліджень в області логопедії, а це – значення гуманістичної позиції логопеда в процесі соціальної інтеграції дітей із тяжкими порушеннями мовлення в систему загальної освіти; вдосконалення змісту спеціальної освіти за рахунок поглиблення гуманістичних цінностей логопеда; впровадження апробованих наукових доробок вітчизняних науковців, присвячених вивченню гуманізації інклюзії, в навчальний процес вишів із метою його подальшого вдосконалення тощо.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Бернадська Л.В. Виховання толерантності в учнів 5 – 7 класів шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спеціальність: 13.00.07 – «Теорія і методика виховання» / Акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. Київ, 2009. 20 с.
2. Гуманістичне виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності: монографія / Наук. ред. Т.І. Поніманська, І.М. Дичківська. Рівне : Волинські обереги, 2012. 208 с..
3. Косарева Г.М. Педагогічна толерантність як характеристика професійної діяльності вихователя. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика»*. Луцьк: Вид-во «Луцький педагогічний коледж», 2016. С.372–379.
4. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С.914–919.
5. Федорова Н.В. Гуманістична педагогічна позиція майбутніх логопедів як ціннісно-смыслова основа професійної діяльності. *Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2018. С.160–165.
6. Федорова Н.В. Характеристика чинників, що впливають на формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019, Budapest. Vol.VII (83), Issue 203. P.14–20.
7. Косарева Г.М. Проблема виховання толерантності у майбутніх логопедів. *Іноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7 (1). С.140–147.
8. Kosariewa G., Pavlyuk T., Fedorova N. Training of future speech therapists to work with children of preschool age with special needs on the basis of humanistic ideas of tolerance. In *Problem space of modern society: philosophical-communicative and pedagogical interpretations: collective monograph*. 2019, Warsaw: BMT Erida Sp. z o.o. Part II. P.357–372.
9. Merry T. A guide to the person-centered approach. Loughton : Gale Centre Publications, 1990. 257 p.
10. Nicholson P.P. Toleration as a moral ideal / Ed. by J.Horton, S.Mendus. Aspects of Toleration. Philosophical Studies. London: Routledge, 2009. P.158–173.

References

1. Bernadska, L. V. (2009). *Vykhovannia tolerantnosti v uchniv 5 – 7 klasiv shkil-internativ u pozaurochnii diialnosti* [Education of tolerance in students of 5 – 7 grades of boarding schools in extracurricular activities]. Extended thesis of Unpublished candidate dissertation. Kyiv, Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].
2. Ponimanska, T.I., & Dychkivska, I.M.. (Eds.). (2012). *Humanistychne vykhovannia ditei doshkilnoho viku v konteksti innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti* [Humanistic education of preschool children in the context of innovative pedagogical activity]. Volynski oberehy. [in Ukrainian].
3. Kosariewa, H.M. (2016). Pedahohichna tolerantnist yak kharakterystyka profesiinoi diialnosti vykhovatelya [Pedagogical tolerance as a characteristic of the educator's professional activity]. In P.Boichuk et al. (Eds.), *Natsionalna osvita v stratehiakh sotsiokulturnoho vyboru: teoriia, metodolohiia, praktyka – Proceedings of scientific-practical conference* (pp.372–379). Vyd-vo «Lutskyi pedahohichniy koledzh». [in Ukrainian].
4. Martynchuk, O.V. (2012). Formuvannia tolerantnosti yak skladovoi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky studentiv do roboty v inkluzyivnykh zakladyakh osvity [Formation of tolerance as a component of professional and pedagogical training of students to work in inclusive educational institutions]. In V.Ohneviuk (Ed.), *Suchasni stratehii universytetskoï osvity: yakisnyi vymir – Proceedings of scientific-practical conference* (pp.914–919). Kyiv, Kyiv B. Hrinchenko University. [in Ukrainian].
5. Fedorova, N.V. (2018). Humanistychna pedahohichna pozytsiia maibutnikh lohopediv yak tsinnisno-smyslova osnova profesiinoi diialnosti [Humanistic pedagogical position of future speech therapists as a value-meaning basis of professional activity]. In *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: vyklyky sohodennia – Proceedings of All-Ukrainina scientific-practical conference* (pp.160–165). Kyiv, Institute of Sepcial Pedagogy of NAPS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Fedorova, N.V. (2019). Kharakterystyka chynnykiv, shcho vplyvaiut na formuvannia humanistychnoi pedahohichnoi pozytsiï

- maibutnikh lohopediv [Characteristics of factors affecting the formation of the humanistic pedagogical position of future speech therapists]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (83), 203, 14–20. [in Ukrainian].
7. Kosarieva, H.M. (2018). Problema vykhovannia tolerantnosti u maibutnikh lohopediv [The problem of education of tolerance in future speech therapists]. *Innovatyka u vykhovanni*, 7 (1), 140–147. [in Ukrainian].
  8. Kosarieva, G., Pavlyuk, T., & Fedorova, N. (2019). Training of future speech therapists to work with children of preschool age with special needs on the basis of humanistic ideas of tolerance. In L.Popova et al. (Eds.), *Problem space of modern society: philosophical-communicative and pedagogical interpretations* (Part II, pp.357–372). BMT Erida Sp. z o.o.
  9. Merry, T. (1990). *A guide to the peprson-centered approach*. Gale Centre Publications. [in English].
  10. Nicholson, P.P. (2009). Tolerance as a moral ideal. In J.Horton, S. Mendus (Eds.). *Aspects of Toleration. Philosophical Studies* (pp.158–173). Routledge.

Статус статті: Отримано: 24.03.2023 Прийнято: 28.04.2023 Опубліковано: 04.05.2023

Kindrachuk Nadiya

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor
department of Professional Education and Innovative Technologies
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine

UPBRINGING OF A HUMANISTIC POSITION AND HUMANISTIC VALUES OF FUTURE SPEECH THERAPISTS IN THE PROCESS OF THEIR PROFESSIONAL TRAINING FOR WORK IN AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Abstract. The relevance of the study of the problem of educating the humanistic pedagogical position of future speech therapists in the process of their professional training cannot be doubted, because the student youth, as the intellectual force of the Ukrainian state, must become a leader of the ideas of tolerance, an active inspirer of its implementation in the educational space, thus guaranteeing the further progressive development of society in as a whole. The purpose of the article is to highlight the importance of educating the humanistic pedagogical position of future speech therapists in the process of their professional training for work in an inclusive educational environment; generalize the meaning of the concepts of «tolerance» and «humanity», present their essential characteristics as a pedagogical and psychological phenomenon; reveal the role of a humanistic pedagogical position for the development of positive general human qualities of future speech therapists. The article involves analytical and logical, systematic scientific methods, as well as the method of analysis, explanation, and synthesis, which made it possible to determine the content of the humanistic values of the future speech therapist, etc. It was found that the humanistic pedagogical position of the speech therapist appears as a system of positive and constructive attitude towards professional activity, which testifies to the ability of the specialist to focus on each individual child as the highest value, to promote the realization of his right to self-expression and self-development. Considerable importance in the upbringing of a humanistic position and humanistic values is assigned to educational institutions, which must direct the educational process in such a way that students, future speech therapists become a model of tolerant behavior, since a tolerant teacher will be able to build tolerant relationships with children, in particular, working in an inclusive educational space.

Key words: humanistic position, humanistic values, speech therapist, inclusion, professional training.